

Investeren in kwetsbare kansrijke wijken

Advies over NPLV-wijken en voormalige groeikernen in Zuid-Holland

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland heeft haar onafhankelijk adviseur, de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK), gevraagd om advies uit te brengen over de kwetsbare wijken van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en in de voormalige groeikernen. Dit advies draagt bij aan de oriëntatie van de provincie op de mogelijke inzet en bijdrage aan de verbetering van kwetsbare wijken in Zuid-Holland.

Dit advies beperkt zich tot een serie gerichte aanbevelingen. Verbonden aan dit advies heb ik een onderbouwingsrapport opgesteld voor verdieping en achtergrond van deze aanbevelingen.

Adviesvraag: rol en bijdrage aan de NPLV-wijken en groeikernen

Mijn eerste advies als PARK Zuid-Holland gaat over kwetsbare achterstandswijken in Zuid-Holland. Het gaat om zes stadswijken die zijn aangewezen vanuit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Gezien de veronderstelde gelijkenissen met de NPLV-wijken ben ik ook gevraagd om te kijken naar de groeiende sociaal-ruimtelijke problematiek in de voormalige groeikernen. De adviesvraag luidt:

Wat is de rol die de provincie kan spelen in de ontwikkeling van NPLV-wijken en groeikernen in Zuid-Holland? Wat kan PZH bijdragen aan die ontwikkeling? En op welke manier biedt de inbreng en bijdrage van de provincie meerwaarde in de wijken?

De vraag is niet óf de provincie een rol heeft, maar **waar haar meerwaarde ligt ten opzichte van het Rijk en gemeenten**. Hiervoor maak ik gebruik van vier rolopvattingen zoals het NSOB deze heeft benoemd: de samenwerkende en responsieve rol (vanuit de samenleving) en de rechtmatige en presterende rol (vanuit de overheid). De volgende vijf adviezen laten zien hoe de provincie haar positie tussen wijk en regio strategisch kan benutten.

Over de aard van de problematiek

Advies #1 - Leefbaarheid en veiligheid is een brede provinciale opgave

De NPLV-wijken in Zuid-Holland laten zien dat sociaal-ruimtelijke problematiek diep verweven is met wonen, werk, gezondheid, onderwijs en veiligheid. De wijken zijn **plekken waar meerdere achterstanden samenkomen**: armoede, werkloosheid, onderwijs- en gezondheidsproblemen, criminaliteit en een kwetsbare leefomgeving. Het gaat over meer dan wonen alleen. Tegelijk zijn deze wijken plekken waar **sterke gemeenschappen** bestaan en waar bewoners, ondernemers en organisaties samen de handen ineenslaan voor een betere toekomst in de wijk.

In de NPLV-wijken woont ruim 10% van alle inwoners van Zuid-Holland, maar de problematiek van kwetsbare wijken beperkt zich niet tot de zes NPLV-gebieden. Vergelijkbare ontwikkelingen zijn zichtbaar in de voormalige groeikernen en in middelgrote steden zoals Gouda, Zwijndrecht of Alphen aan den Rijn. De provincie kan het perspectief verbreden: door de ontwikkeling van kwetsbare wijken te verbinden met provinciaal beleid voor woningbouw, economie, mobiliteit en leefomgeving ontstaat een samenhangende aanpak. De provincie kan zo bijdragen aan een perspectief waarin **kwetsbare wijken zich ontwikkelen tot kansrijke wijken**.

Door deze bredere blik kan de provincie ook voorkomen dat problemen zich verplaatsen naar andere gemeenten of groeikernen. Daarmee wordt de ontwikkeling van kwetsbare wijken niet alleen een lokale of stedelijke opgave, maar ook **een brede provinciale opgave**.

Over de basisrollen van de provincie

Advies #2 - Tweebenig werken: verbinden van wijk en regio

De provincie kan het verschil maken door tweebenig te werken: met één been stevig in de wijk en met het andere been op regionaal schaalniveau. De problematiek van de wijken vraagt om twee manieren van handelen. Enerzijds gaat het om aansluiten bij wat er gebeurt in de wijk, anderzijds om sturen op regionale ontwikkelingen die deze problematiek mede veroorzaken.

Op **wijkniveau** betekent dit dat de provincie samenwerkend en responsief opereert. Hier kan voor de provincie een rol liggen om aan te sluiten bij concrete vragen uit de wijk, partners te verbinden en initiatieven te versterken. Door vraaggericht te werken, expertise beschikbaar te stellen en kennisuitwisseling tussen wijken te organiseren kan de provincie de lokale aanpak versterken.

Tegelijkertijd vraagt verbetering van kwetsbare wijken om een **regionale aanpak**. Woningmarkt, arbeidsmarkt, voorzieningen en mobiliteit functioneren immers op schaal van stedelijke regio's. Hier ligt de kracht van de provincie. In haar rechtmatige rol kan de provincie kaders stellen in het omgevingsbeleid en regionale afspraken maken over wonen, voorzieningen en bereikbaarheid. In haar presterende rol kan zij sturen op regionale investeringen en programma's die bijdragen aan gelijke kansen voor bewoners van kwetsbare wijken. Dat is natuurlijk allemaal niet nieuw: de provincie doet al veel inzet via beleid, instrumenten en investeringen, maar dat is nog niet toegespitst op de kwetsbare NPLV-wijken en de voormalige groeikernen.

Door deze twee manieren van werken bewust te combineren kan de provincie haar unieke positie benutten: **verbinder in de wijk én regisseur in de regio**. Zo ontstaat een aanpak waarin lokale initiatieven worden versterkt en tegelijkertijd de structurele oorzaken van kwetsbaarheid in de regio worden aangepakt.

Over de samenwerkende en responsieve rol

Advies #3 - Lokaal mee investeren in de wijk

Op het niveau van individuele wijken ligt de meerwaarde van de provincie in het **versterken van bestaande wijkallianties**. Het Rijk en gemeenten hebben al een stevige rol, maar de provincie kan bijdragen door regionale partnerships, kennis en gerichte ondersteuning te organiseren.

In haar **samenwerkende rol** kan de provincie partijen bij elkaar brengen en kennisdeling stimuleren. In de NPLV-wijken wordt veel ervaring opgedaan met complexe wijkvernieuwing. Door deze kennis te delen tussen de NPLV-wijken en met wijken elders ontstaat een lerend netwerk waarin succesvolle aanpakken sneller worden ontwikkeld en verspreid. Daarnaast kan de provincie vanuit haar **responsieve rol** inspelen op concrete vragen uit de wijken. Door vraaggericht te werken en te focussen op specifieke thema's kan zij maatwerk leveren dat aansluit bij de behoeften van bewoners en lokale partners.

Een sterke aanpak is het ondersteunen van zogenaamde **doorbraakprojecten**: zichtbare projecten in de wijk die fysieke ingrepen combineren met sociale programmering. Denk aan de vernieuwing van een wijkcentrum, een centrale ontmoetingsplek of een sleutelproject in de openbare ruimte. Daarnaast kan de provincie expertise beschikbaar stellen, bijvoorbeeld via experts op planeconomie, juridische vraagstukken of participatie. Door deze ondersteuning te organiseren helpt de provincie om lokale initiatieven effectiever tot uitvoering te brengen.

Over de presterende en rechtmatige rol

Advies #4 - Sturen op ruimtelijke uitsortering op regionaal niveau

De provinciale meerwaarde ligt op het **regionale schaalniveau**. Kwetsbare wijken zijn namelijk geen geïsoleerde probleemgebieden, maar onderdeel van een bredere ruimtelijke dynamiek.

Door woning- en arbeidsmarktontwikkelingen verplaatsen kwetsbare groepen zich in de regio. Hierdoor ontstaan nieuwe concentraties van kwetsbare groepen in steden en groeikernen.

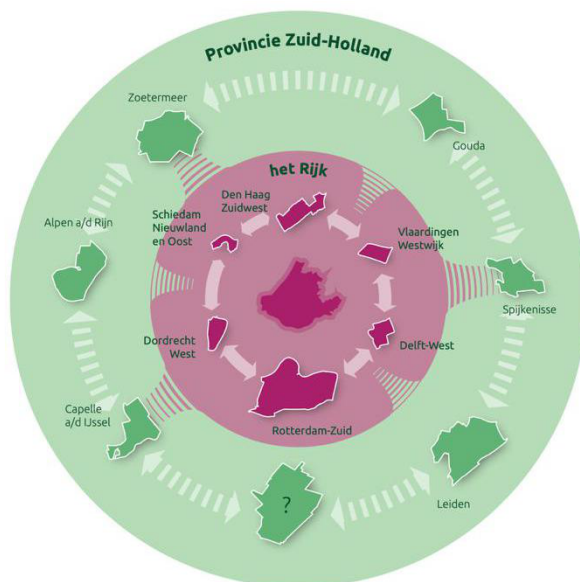
In haar **rechtmatige rol** kan de provincie deze ontwikkeling adresseren via het omgevingsbeleid en regionale woonafspraken. Door duidelijke kaders te stellen voor de *spreiding* van betaalbaar wonen en sociale huur kan worden voorkomen dat kwetsbare groepen zich steeds in dezelfde wijken of gemeente concentreren. Daarnaast kan de provincie vanuit haar **presterende rol** actief sturen op regionale programmering van wonen, economie en mobiliteit. Door betaalbaar wonen, toegang tot werk en voorzieningen evenwichtiger over de regio te verdelen ontstaat een betere basis voor gelijke kansen.

Zonder deze regionale sturing bestaat het risico dat investeringen in NPLV-wijken leiden tot verplaatsing van problemen in plaats van werkelijke verbetering. De NPLV-wijken zijn vaak 'doorgeefluik' in de regionale uitsortering. Door het regionale perspectief centraal te stellen kan de provincie zorgen dat de NPLV-aanpak **een structureel effect heeft voor de hele regio**.

Over samenwerking en partnerschap

Advies #5 - Samenwerken via een adoptiemodel van wijken

De kennis en ervaring die wordt opgebouwd in de NPLV-wijken is van grote waarde voor andere steden en wijken in Zuid-Holland. De provincie kan organiseren dat de praktijkkennis van de huidige NPLV-wijken ten goede komt aan kwetsbare wijken in andere middelgrote steden.

De basis van de samenwerking ligt in **het 'adopter' van kleinere kwetsbare wijken** in de middelgrote steden door de grotere NPLV-wijken. In de NPLV-wijken wordt veel kennis en ervaring opgedaan met de problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen. De provincie kan helpen organiseren dat deze opgedane praktijkkennis - inhoudelijk, juridisch, financieel - ten goede komt aan andere kwetsbare wijken die dreigen te verslechteren. Het is denkbaar om specifieke wijken als 'duowijken' of **'partnerwijken'** aan elkaar te koppelen rond een bepaald vraagstuk. Zo kunnen ervaringen, aanpakken en expertise gericht worden gedeeld.

De provincie kan dit proces ondersteunen door netwerkvorming, expertise en middelen beschikbaar te stellen. Hiermee ontstaat een provinciaal praktijknetwerk van gemeenten en wijkprogramma's die gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van kansrijke wijken. Door deze aanpak ontstaat een **lerend netwerk van wijken** waarin ervaringen sneller worden gedeeld en oplossingen gezamenlijk worden ontwikkeld.

Inspiratie hiervoor biedt de provincie Limburg die als enige provincie in ons land een eigen mini-NPLV-programma heeft ontwikkeld. Hier wordt NPLV-wijk Heerlen-Noord gekoppeld aan onder meer Kerkrade-Oost en Geleen-Zuid, waarvoor de provincie lokale samenwerking ondersteunt, een bestuurlijke alliantie organiseert en een lerend netwerk van betrokkenen.

Samenvatting

Conclusie: de meerwaarde van de provincie

De meerwaarde van de provincie ligt vooral in haar positie **tussen wijk en regio**.

Op wijkniveau kan de provincie bijdragen door lokale samenwerking te organiseren, expertise beschikbaar te stellen en projecten te ondersteunen. De provincie kan concreet bijdragen door 1) vraaggericht te werken, 2) focus op concrete thema's, 3) investeren in 'doorbraakprojecten', 4) uitwisseling van praktijkkennis en ervaringen en 5) subsidies en regelingen te bundelen en te prioriteren voor de kwetsbare wijken. Daarmee versterkt de provincie de bestaande inzet van Rijk, gemeenten en lokale partners.

Op regionaal niveau ligt de grootste kracht én uitdaging. De provincie kan mede sturen op de ruimtelijke ontwikkelingen die bepalen waar mensen wonen, werken en toegang hebben tot voorzieningen. De provincie kan veel betekenen voor betere regionale condities voor kwetsbare wijken in de middelgrote steden. Bijvoorbeeld door beter spreiden van betaalbaar wonen, behoud en toegang van werk voor praktisch geschoolden, nabijheid van maatschappelijke voorzieningen en een inclusieve bereikbaarheid gericht op kansengelijkheid. Dit ontstijgt het handelingsvermogen van individuele NPLV-wijken en gemeenten, terwijl het Rijk zich in dit verband nadrukkelijk concentreert op de wijken zelf en niet op hun regionale context.

Het Rijk richt zich primair op de twintig NPLV-wijken en werkt direct met de NPLV-wijken, i.c. gemeenten en lokale wijkallianties. Deze zijn verantwoordelijk voor de uitvoering in de wijk. De provincie kan het **regionale niveau organiseren** dat tussen deze twee niveaus ontbreekt.

Het tweebeinig werken vraagt van de provincie **lenigheid, rolbewustzijn en verbindend handelen**. Dit betekent schakelen tussen luisteren en sturen, tussen faciliteren en richting geven. Op wijkniveau vraagt het nabijheid, vertrouwen en partnerschap; op regionaal niveau vraagt het om duidelijkheid, consistent beleid en sturing op lange termijn. Door deze rollen te vervullen kan de provincie zorgen dat investeringen in kwetsbare wijken niet alleen leiden tot lokale verbeteringen, maar tot **een structurele versterking van kansen in Zuid-Holland**.

PARK Zuid-Holland
maart 2026

Bijlage: Onderbouwingsrapport Advies NPLV en New Towns - PARK - maart 2026